

פרשת משפטים

כי תקנה עבד עברי (כא, א)

כה מרומם היה מעמד הר סיני, כה מפעימה היתה קבלת התורה. ההר הבוער באש עד לב השמים, חושך ענן וערפל. קול השופר המאויים, אש הלפידים, עמודי האור. לגיונות מלאכים. שבעת הרקיעים נפתחו לפנים והשיגו את הנעשה בבריאה כולה: "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אין עוד!"! המעמד בו ניתנה לנו התורה, המקיפה את כל חיי האדם - מעריסתו עד יומו האחרון. דיני מאכל ומשקה, דיני ציציות ותפילין, תרי"ג מצוות. בהר סיני שמעו את הדיברות. מבקשים הם להמשיך ולשמוע מה עליהם לעשות.

במה היינו אנו פותחים את מקבץ הדינים? בהלכות שבת וחג? הלכות השכמת השחר ותפילה? או שמא הלכות איסור והיתר, כשרות וטהרה? ובמה פותחת התורה? "כי תקנה עבד עברי"!

והרי ציצית ותפילין, כשרות וטהרה, שבת וחג, נהגו באותו דור, נהגו מיד. ודיני עבד עברי לא נצרכו להם בדור המדבר. דור עמוס בביזת מצרים וביזת הים. דור אוכלי המן והשליו, דור שלא חסר דבר!

יתר על כן: מי שיודע כיצד התייחסו לעבדים, ולא רק בעולם העתיק. עד לפני כמאתיים שנה. איך התייחסו אליהם בארצות הברית, ולא רק בארצות האיסלם, הודו או סין. איך התייחסו לצמיתים, לווסאלים ולמוז'יקים בארצות אירופה וברוסיה. כתשעים אחוז מהאוכלוסייה משוללים היו זכויות אזרח, נתונים להתעללות האצילים והפריצים, מועברים מיד ליד כעדרי צאן ובקר. והנה, הציווי הראשון: "כי תקנה עבד עברי"!

אבל היא הנותנת. דווקא זו המצווה הראשונה, הידיעה הראשונה שיש לדעת על הוראותיה של התורה האלוקית. מהפך חד כל כך, שינוי ותפנית בתפיסת העולם: כל ישראל בני מלכים הם, אין יהודי עבד! כשכיר הוא. אמנם לא שכיר יום ושכיר שנה אלא לשש שנים. ועל האדון לכלכלו, ולדאוג לרווחתו: "כי טוב לו עימך". אם יש לו כר אחד בלבד, יתנו לעבדו! לדאוג לעבד, ולכלכלת בני משפחתו. ואם ירצה העבד להמשיך ולהשהות בבית החם, להתמיד בעבודתו - גם אם לא לנצח, גם אם עד היובל בלבד - מעורר הוא הקפדה: "אוזן ששמעה על הר סיני: כי לי בני ישראל עבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, תרצע"!

פרשה זו, לא ללמד על עצמה בלבד יצאה. באה ללמד את בני ישראל איך מסתכלת עליהם התורה, איך צריכים הם להתייחס לעצמם!

והנה העבדות בטלה בדורנו, העבדים שוחררו. אבל רבים כל כך אלו "ההולכים וקונים אדון לעצמם", הופכים עבדים מרצונם: עבדים לעבודתם השוחקת והמתישה, עבדים לרמת החיים הגואה וגואה, ליתרת החובה ולתשלומי המשכנתא, לרכב ולטיול השנתי. עבדים מרצון, עובדי כפיה. אין להם פנאי למשפחה, ואין להם פנאי לילדים. והנורא מכל, אין להם פנאי לעצמם! לא לשיעור תורה, לא להרצאה מרחיבת אופקים, לא לשיחה משפחתית מגבשת. ולא עד שנת היובל בלבד... ועליהם לדעת, שהפרשה הראשונה שלאחר מתן תורה שוללת את דרכם. שתיכף ומיד בהתחלה הזהירה התורה: לא זו הדרך, תן חרות לעצמך! ואין לך בן חורין, אלא מי שעוסק בתורה!

מקור: מעיין השבוע

פרשת משפטים